

Karmické příčiny nemocí

Původ a význam vývojových překážek

[...] Dnes budeme mluvit o věcech, jejichž znalost je pro člověka obecně zajímavá, totiž o tom, jak onemocnění souvisí s příčinami, vytvořenými jím samotným v minulých životech. K tomu se ovšem musíme několika slovy vrátit k působení zákona karmy v průběhu lidského života. Musíme se zmínit o lecčems z toho, co většina z vás již zná z jiných přednášek, musíme si však velmi důkladně přiblížit, jak se karmické příčiny z jednoho života přenášejí ve svých následcích do druhého života. Několika slovy se ještě musíme vrátit k tomu, co se vlastně s člověkem duchovně děje v době, která následuje po smrti.

[... *Přednášející uvádí popis tablo a kámaloky.*] Nejprve si můžeme ukázat, jak člověk dobu kámaloky využije ve smyslu budoucnosti. Představme si tedy, že tento člověk zemřel ve čtyřicátém roce života a že ve dvacátém roce provedl něco, co jinému člověku uškodilo. Jestliže někdo během svého života provede něco, co uškodí druhému člověku, má to jistý význam pro celý průběh jeho života. Taková věc, kterou člověk provede ke škodě ostatních lidí nebo jiných bytostí nebo vůbec ke škodě světa, pro něj představuje vývojovou překážku, překážku v dalším vývoji. Takový je vůbec smysl lidské pozemské pouti: že základní síla lidské duše, jdoucí od vtělení k vtělení, chce postupovat dál, usiluje o vzestupný vývoj. A vývoj postupuje tak, že si člověk znovu a znovu takřkajíc staví do cesty překážky.

Kdyby tato základní síla - a v duši prostě je základní síla, která ji chce dovést k opětovnému zduchovnění - působila úplně sama, potřeboval by člověk jen kratičký pozemský čas. Potom by ale celý pozemský vývoj probíhal úplně jinak; potom by ale ani nebylo dosaženo smyslu pozemského vývoje. Neměli bychom smýšlet tak, že si řekneme: Pro člověka by bylo lepší, kdyby si do cesty žádné překážky nestavěl. Jedině tím, že si do cesty staví překážky, získává sílu a zkušenosti. Teprve tím, že překážky, které si sám postavil do cesty, zase odstraňuje a překonává, se na konci pozemského vývoje

stane tou silnou bytostí, kterou se stát musí.

Skutečnost, že si sám klade kameny do cesty, naprosto odpovídá smyslu pozemského vývoje. A kdyby si nemusel vydobýt sílu, aby překážky zase odstranil, pak by ani neměl sílu, kterou k tomu potřebuje. To znamená, že svět by o tuto sílu, kterou tím člověk rozvíjí, úplně přišel. Musíme zcela pominout to, co dobrého a zlého je s takovými překážkami spojeno, a všimnout si pouze toho, že moudrost světa měla od počátku pozemského lidského vývoje v úmyslu člověku umožnit, aby si do cesty stavěl překážky, které pak může opět odstraňovat a získávat tím velkou sílu pro svou pozdější existenci ve světě. Dokonce bychom mohli říci, že moudrost světového řízení člověku umožnila být zlým, dala mu možnost zla, možnost škodit, aby se při napravování škod a překonávání zla stal v průběhu karmického vývoje silnější bytostí, než jakou by jinak byl, kdyby svého cíle dosáhl jaksi sám od sebe. Je tedy třeba pochopit význam a oprávněnost překážek.

Prožívání v kámaloce; pojetí záměru

Jestliže tedy člověk v kámaloce dál pozpátku odžívá svůj život a dostane se k nějaké újmě, kterou ve svých dvaceti letech způsobil druhému člověku, prožívá tuto újmu stejně, jako opětovně prožívá radost, dobro, které způsobil ostatním bytostem. Bolest, kterou přivodil druhému, teď prožívá ve svém vlastním astrálním těle. Předpokládejme tedy, že ve svých dvaceti letech někoho uhodil, někomu způsobil bolest; ten druhý to pocítil. Při zpětném prožívání to člověk, který tuto bolest způsobil, pocítí ve svém astrálním těle právě tak, jako ji pocítil ten, komu byla způsobena, když se to stalo.

Člověk tedy v duchovním světě objektivně prochází vším, co sám ve vnějším světě zapříčinil. Tím do sebe pojímá sílu, tendenci tuto bolest opět v jedné z následujících inkarnací vyrovnat. Při zpětném prožívání svým vlastním astrálním tělem vnímá: Takové je to, co jsem učinil! A vidí, že si tím do cesty položil kámen, [bránící] v dalším vývoji. Ten kámen musí pryč! Jinak se přes něj člověk nedostane. V tu chvíli pojme záměr, tendenci tento kámen odklidit, tak aby - až bude

mít kámaloku za sebou - dospěl do doby dětství naplněn záměry, totiž záměrem odklidit všechny překážky, které si v životě vytvořil. Člověk je zcela naplněn záměry. Tyto záměry má v sobě jako sílu, což způsobuje zcela osobité utváření budoucích životů.

Předpokládejme, že pan B způsobil panu A ve svých dvaceti letech újmu. Nyní musí tuto bolest sám prožít; odnese si záměr, že to v příštím životě u pana A opět napraví, a to ve fyzickém světě, neboť tam byla újma způsobena. Skutečnost, že v sobě má tuto sílu, to znamená vůli k nápravě, tvoří pouto přitažlivosti mezi panem B a panem A, jemuž byla újma způsobena, a toto pouto přitažlivosti je v příštím životě opět spojí. Ona tajuplná přitažlivost, která v životě vede jednoho člověka k druhému, má původ v tom, co člověk pojal a v podobě sil si vytvořil v kámaloce. Jsme v životě vedeni k lidem, u nichž máme něco napravit nebo s nimiž máme vůbec něco do činění právě na základě toho, co jsme prožili v kámaloce.

Dovedete si ovšem představit, že to, co jsme pojali v podobě kámalokových sil [usilujících o] vyrovnání v životě, se naprosto ne vždy podaří napravit v jednom jediném životě. Pak se může stát, že v jednom životě navážeme vztahy s velkým množstvím lidí a že nám následující kámaloka dá možnost opět se s těmito lidmi sejit. Záleží ovšem i na těchto lidech, jestli se s nimi opět sejdeme už v příštím životě. Pak se to rozloží na mnoho životů. V jednom životě napravujeme jednu věc, v dalším životě zase jinou atd. Nesmíme si to představovat tak, že v příštím životě můžeme hned zase všechno napravit. Záleží to veskrze na tom, aby ten druhý vytvořil ve své duši příslušné pouto přitažlivosti.

Překonávání dědičného omezení

Podívejme se nyní blíže na působení karmy a ukažme si ho zejména na jednom případě. V kámaloce pojmem záměr vykonat to či ono v příštím životě, respektive v jednom z příštích životů. Síla, která tak vstoupí do naší duše, v duši zůstává, už se z ní neztratí. Když se znovu narodíme, máme v sobě všechny síly, které jsme do sebe pojali. To je zcela nevyhnutelné. V životě ovšem v karmické souvislosti

nemusíme vykonat jen věci, které se týkají toho, že musíme u druhého člověka něco napravit, ačkoli to, co je třeba říci, se i toho může týkat.

Postavili jsme si do cesty množství překážek, žili jsme jednostranně, řádně jsme nevyužili svůj život, žili jsme pouze pro ten či onen požitek, tu či onu práci, a jiné možnosti, které se nám v životě nabízely, jsme nechali bez povšimnutí a nevytvořili jsme si tím jiné schopnosti. I to je něco, co v nás v kámaloce probouzí karmické příčiny. Tak se vžíváme do příštího života. Poté se znovu narodíme, v nula letech [přednášející kreslí]. Předpokládejme, že budeme žít do svého desátého, dvacátého roku. V naší duši spočívá všechno, co jsme pojali v podobě kámalokových sil, a když to dozraje k životu, dostává se to ven. V určitém období našeho života se bezpochyby nějakým způsobem vždycky objeví vnitřní nutkání to i provést.

Předpokládejme tedy, že v našich dvaceti letech se dostaví vnitřní naléhání, vnitřní puzení vykonat nějaký čin, protože jsme v kámaloce přijali tuto sílu. Zůstaňme tedy u tohoto případu, protože je nejjednodušší: dostaví se vnitřní puzení napravit něco ve vztahu k druhému člověku. Ten člověk je tu, spojilo nás s ním pouto přitažlivosti. Z hlediska vnějších okolností to můžeme napravit. Přesto se však může objevit překážka: vyrovnání od nás může vyžadovat čin, kterého svou ústrojností nejsme schopni. Ve své ústrojnosti jsme také závislí na dědičných silách. To přináší do každého života vždycky disharmonii.

Když se člověk narodí, je na jedné straně začleněn do dědičných sil. Pro své fyzické a éterné tělo zdědí vlastnosti, které v řadě předků zdědit může. Tato dědičnost samozřejmě není tak úplně bez vnějšího vztahu k tomu, co si naše duše karmicky předsevzala. Neboť naše duše, která sestupuje z duchovního světa, je přitahována k rodičovskému páru, k rodině, v níž je možné zdědit vlastnosti, které jsou nejbližší potřebám této duše. Nikdy však nejsou s jejími potřebami úplně totožné. To v našem těle není možné. Vždycky tu je určitý nesoulad mezi dědičnými silami, které tu jsou, a tím, co v sobě má duše samotná na základě svých předchozích životů. A jedná se pouze o to, zda je duše dostatečně silná, aby překonala veškerý odpor

daný dědičnou linií a mohla svou ústrojnost v průběhu celého života přetvořit tak, že překoná to, co jí nevyhovuje. V tom jsou lidé velmi různí. Jsou duše, které svou předchozí životní situaci značně zesílily. Duše se prostě musí narodit do nejvhodnějšího těla, ale nemůže se narodit do těla naprosto vhodného. Může být ovšem tak silná, že přibližně překoná všechno, co se k ní nehodí; nemusí tomu tak ale být vždy. Podívejme se na to blíže a věnujme pozornost našemu mozku.

Podíváme-li se na tento nástroj našeho představování a myšlení, pak ho jako vnější nástroj dědíme od linie předků. Ve svých jemnějších vyklenutích a závitěch je na základě dědičné linie utvářený určitým způsobem. Až do určitého stupně je duše vždycky schopná svou vnitřní silou překonat to, co jí nevyhovuje, a tento nástroj přizpůsobit svým silám - ale jen do určitého stupně. Silnější duše je toho schopná více, slabší duše méně. A pokud poměry, které mohou nastat, dokonce způsobí, že svými duševními silami nedokážeme překonat strukturu a ústrojnost mozku, kladoucí nám odpor, pak tento nástroj nemůžeme řádně používat. Potom nastane to, co můžeme nazvat nemožností používat tento nástroj, v jistém ohledu duševní porucha, duševní nemoc, jak se to nazývá. I to, co se nazývá melancholickým temperamentem, nastává proto, že jistá ústrojnost v nás nemůže být překonána silami duše, které na to nejsou dostatečně velké.

To znamená, že teď, v polovině inkarnace (na začátku a na konci inkarnace je tomu jinak), v sobě máme vždycky určitou nepřiměřenost nástroje vůči silám duše. To je vždycky onen tajuplný důvod vnitřní rozpolcenosti a disharmonie lidské přirozenosti. Všechno, co si člověk často myslí o důvodu své nespokojenosti, je obvykle jen maska. Ve skutečnosti jsou důvody takové, jak jsme to právě naznačili. Tak tedy vidíme, jaký je vztah mezi duší, to znamená tím, co žije od vtělení k vtělení, a tím, co přijmeme v dědičné linii.

Rozbití nepoužitelného orgánu a jeho obnova

Nuže představme si, že jsme se znovu narodili a naše duše ve dvaceti letech naléhá na to, abychom napravili ten či onen čin. Dotyčný

člověk je tu také, ale naše duše není schopna překonat vnitřní odpor, jehož překonání by jí umožnilo čin vykonat. Vždycky, když chceme vykonat nějaký čin, musíme totiž uvést do pohybu své síly. Člověk si většinou ani nevšimne, že se v jeho bytosti něco děje, o tom zprvu nemusí vůbec nic vědět. Může se stát toto: Člověk žije ve světě. Dvacet let po narození v jeho duši ožije puzení a naléhání něco vyrovnat. Možnost vyrovnání, vnější okolnosti by tu také byly. On však vnitřně není schopen použít své orgány tak, aby mohl provést to, co provést má.

To všechno, co teď bylo řečeno, ten člověk nemusí vědět, avšak účinek zpozoruje. Tento účinek se dostaví v podobě toho či onoho onemocnění, a v tom spočívá karmická souvislost onemocnění s tím, co se stalo v minulém životě. Celý chorobný proces probíhá při tomto duchovním zapříčinění tak, aby příště, až opět nastanou příslušné okolnosti, byl člověk schopen vyrovnat [karmický dluh].

Ve dvacátém roce života tedy nejsme schopni určitý čin vykonat. Puzení, naléhání tu však je, duše ho vykonat chce. Co teď udělá duše místo toho? Bojuje takříkajíc proti svému nepoužitelnému orgánu, vezme ho útokem a důsledkem je, že ho, abych tak řekl, rozbije napadrt, že ho zničí. Orgán, který by vlastně měl být použit k vykonání vnějšího činu, je vlivem těchto sil zničen a důsledkem je, že musí nastat reakční proces, který nazýváme procesem léčebným, že musí být povolány síly organismu, aby příslušný orgán byl opět vybudován. Tento orgán [...] je nyní nemocí vybudován právě tak, jak ho duše potřebuje k vykonání onoho činu, pro který ovšem může být po prodělání nemoci případně už pozdě. Zato však duše vyvinula úplně jinou sílu, díky níž může v příslušném novém vtělení v růstu a v celém vývoji utvářet tento orgán tak, aby v dalším vtělení mohl být tento čin uskutečněn. Tak může být nemoc tím, co nám v jednom životě dodá sílu, abychom v jiném životě vykonali to, co nám je karmicky uloženo.

Tady máme tajuplnou souvislost mezi nemocí, která je v podstatě procesem vzestupného vývoje, karmickou souvislost mezi nemocí a tímto vzestupným vývojem. Aby duše vyvinula sílu k tomu, že

příslušný orgán bude utvářen tak, jak je třeba, musí být tento orgán, který je nezpůsobitelný, rozbit napadrt' a znovu vybudován duševními silami. Dostáváme se tu k zákonu, který v lidském životě skutečně existuje a který musíme formulovat zhruba takto: Člověk musí svou sílu získat tím, že kousek po kousku překonává odpor ve fyzickém světě. Všechny své síly jsme v podstatě získali díky tomu, že jsme v dřívějších životech překonali ten či onen odpor. Naše dnešní schopnosti jsou výsledkem našich nemocí v dřívějších životech.

[...] Vidíme, že v určitých obdobích se například vyskytují zcela typické dětské nemoci. Nejsou ničím jiným než výrazem toho, že dítě se během dětské nemoci učí ovládat zevnitř jistou část svých orgánů a po všechny následující inkarnace je pak ovládat dokáže. Nemoci bychom měli považovat za proces, který člověka činí zdatným. [...] Existuje však ještě jeden případ karmického zapříčinění nemoci, který je neméně zajímavý a kterému můžeme porozumět jenom tehdy, když si poměry v životě popíšeme poněkud blíže.

Nahrazení chybějící schopnosti, které jsme se nenaučili

Předpokládejte, že se v životě naučíte tomu či onomu, co se tak člověk v životě učí. [...] Proces učení se je procesem absolutně nezbytným. Tím to však nikdy není vyřízené, neboť učení se je zároveň tím nejzevnějším procesem. Jestliže jsme do sebe něco pojali, jedná se o to, že i když jsme se příslušnou věc naučili, tak to ještě neznamená, že jsme i prožili všechno, co s námi ta naučená věc má udělat. Do života se rodíme se zcela určitými schopnostmi, které jsme získali zčásti dědičností a zčásti svými dřívějšími životy. Okruh našich schopností je omezený. V každém životě zmnožíme své zkušenosti a prožitky. To, co prožijeme, s námi není spojeno stejně jako to, co jsme si do života přinesli v podobě temperamentu, přirozené vlohy atd. To, co se v našem životě učením stává nejprve pamětí a návykem, je s námi spojeno volněji. Proto to také v životě vyvstává po jednotlivých částech. Teprve po životě to vyvstane v éterném těle, ve velkém vzpomínkovém tablo. To si teď musíme osvojit, to k nám musí přistoupit.

Předpokládejme tedy, že jsme se v životě něčemu naučili a znovu se narodíme. Když se znovu narodíme, může dojít k tomu, že díky dědičnosti nebo ostatním poměrům - také možná proto, že naše učení neprobíhalo harmonicky a my jsme se sice jedné věci naučili, ale tomu, co potřebujeme, abychom se dostali na úroveň naučeného, jsme se nenaučili - při opětovném narození určitým směrem rozvíjíme to, čemu jsme se naučili, avšak jiným směrem ne. Předpokládejme, že jsme se v životě naučili něčemu, co vyžaduje, aby v následujícím životě byla zcela určitá partie našeho mozku tak či onak uzpůsobená nebo aby v krevním oběhu to či ono probíhalo tak či onak, a předpokládejme dále, že jsme se těm jiným věcem, které jsou k tomu také nutné, nenaučili. To ovšem nemusí být hned nedostatkem.

Člověk musí ve svém životě postupovat ve skocích a musí prožívat a poznávat, že něco učinil jednostranně. Pak se tedy znovu narodí s plody toho, čemu se naučil, ale chybí mu možnost rozvíjet to všechno v sobě tak, aby se to také mohlo uplatnit a on to, čemu se naučil, mohl v životě také uskutečňovat. Může tomu být například tak, že někdo byl dokonce během jednoho vtělení až do určitého stupně zasvěcen do velkých tajemství bytí. Nyní se znovu narodí tak, že tyto síly, které do něj byly vsazeny, budou chtít ven. Předpokládejme však, že nemohl rozvinout jisté síly, které pak mohou vyvolat náležitou harmonii orgánů. V určitém okamžiku života pak dojde k tomu, že to, co se dříve naučil, chce ven. Chybí však orgán, který je nutný k tomu, aby to také provedl. Jaký je následek?

Musí nastat nemoc, jejíž karmická příčina může spočívat velmi, velmi hluboko. A část organismu musí být opět takřikajíc rozbita napadř a nově vybudována. Při tomto budování pak duše cítí, které síly jsou v jiném směru správné, a pocit toho, které síly jsou správné, si bere s sebou. Pochází-li to však z učení nebo dokonce ze zasvěcení, bývá tomu obvykle tak, že se plody v příslušném životě ukáží samy. Nastane tedy nemoc, takže duše cítí, že jí to nebo ono chybí. A pak se může například bezprostředně po nemoci objevit to, čeho by člověk jinak nemohl dosáhnout.

Nemoc a osvětlení; karma a budoucnost

Může tomu být tak, že člověk by v minulém životě býval mohl pokročit až k určitému osvětlení, v hlavě se mu však v určitou chvíli nerozsvítilo a on nerozvinul sílu, která by toto rozsvícení přivodila. Nevyhnutelně pak dojde k tomu, že toto místo [*které se nerozsvítilo*] musí být rozbito napadrt'. To pak může vyvolat těžkou nemoc. Potom je příslušný článek opět vybudován a duše při tom cítí síly, které jsou nutné, aby se na příslušném místě v hlavě mohlo rozsvítit; a poté dojde u člověka k osvětlení, k němuž má dojít.* Procesy nemoci můžeme naprosto považovat za velmi důležitou předzvěst.

Dostáváme se tu ovšem k věci, nad níž bude náš dnešní profánní svět ohrnovat nos. Ale leckdo již prožil cosi jako přetrvávající nespokojenost, jako by v duši bylo něco, co nemůže ven, co dělá život vnitřně přímo nemožným. Pak přijde nějaká těžká nemoc, a její překonání znamená, že do života vstupuje něco úplně nového, co působí jako vykoupení, kdy se v hlavě opravdu rozsvítí a příslušný orgán může být použit. Důvodem bylo pouze to, že tento orgán nebyl použitelný. Ovšem v současném životním cyklu mají lidé ještě mnoho takových míst, která se nemohou všechna hned rozsvítit. Nemusíme přitom myslet rovnou na osvětlení, vyskytuje se to také v mnoha podřízených životních procesech.

Vidíme tedy, že zde stojíme před nutností to či ono rozvinout a že i zde spočívá podnět k nemoci v linii karmických příčin. Proto se v podstatě nikdy nesmíme úplně spokojit s tím, že bychom v pouhém triviálním smyslu řekli: Jestliže mě přepadne nemoc, pak jsem si ji přivolal svou karmou. - Také bychom v tomto případě neměli myslet pouze na karmu v minulosti, tedy že nemoc je závěrem, nýbrž měli bychom myslet dokonce na to - nemoc je totiž jen druhým článkem - že v nemoci máme příčinu síly k činu a zdatnosti pro budoucnost. Rozumíme nemoci a karmě naprosto nesprávně, hledíme-li stále jen

* R. Steiner v této pasáži používá úsloví *der Knopf geht (nicht) auf*, což doslova znamená, že se někomu (ne)rozvázal uzlík (v hlavě); toto úsloví se používá ve stejném významu jako naše „někomu svítko, někomu se rozsvítilo“; rozbit na padrt' pak musí být onen „uzlík“, který se nerozvázal, když měl. (Pozn. překl.)

do minulosti; karma se tím stává něčím, co představuje, abych tak řekl, jen zcela nahodilý osudový zákon. Jestliže jsme ale schopni na základě současné karmy hledět do budoucnosti, stává se karma zákonem jednání, plodnosti života. [...]

R. Steiner, přednáška pro členy Theosofické společnosti z 26. ledna 1909 v Berlíně, in: Geisteswissenschaftliche Menschenkunde, GA 107, str. 203nn.

Rudolf Steiner

GA 107